Świadczenie usług przez wiejskie gospodarstwo domowe

podrozdział pracy magisterskiej o rozwoju wsi

Dla mieszkańców wsi, właścicieli mniejszych gospodarstw rolnych, których dochody z produkcji rolnej nie pokrywają potrzeb rodziny konieczne jest poszukiwanie dodatkowej pracy i uzyskania dochodów poza produkcją rolną.

Różnorodne świadczenia na rzecz innych gospodarstw domowych, jak i całej społeczności wioskowej powinno stanowić potencjalne i dość pokaźne źródło pieniężnych i niepieniężnych dochodów rodziny. Obecnie to co nazywamy usługami świadczonymi przez członków rodziny, prawdopodobnie w znacznie większym stopniu jak w innych krajach, stanowi jeszcze przejawy pomocy sąsiedzkiej i tradycyjnego współdziałania z całą społecznością wiejską. Zasady gospodarki rynkowej wprowadzone w okresie transformacji zachwiały podstawami sąsiedztwa. Do marginalizacji tej niegdyś bardzo ważnej instytucji społeczności wiejskiej przyczyniła się przede wszystkim mechanizacja rolnictwa, umożliwiająca prowadzenie gospodarstwa rolnego bez angażowania większej liczby ludzi, w okresie szczególnie intensywnych prac polowych. Praca przy sianokosach lub w żniwa, nie wymaga już skoordynowanej współpracy kilku, czy kilkunastu rodzin prowadzących gospodarstwo rolne. Podobnie jak zbiór roślin okopowych, który jeszcze niedawno angażował znaczne nakłady pracy fizycznej.

Rozwój nowoczesnych technik komunikacji, dostępność środków umożliwiających szybkie przemieszczanie się w przestrzeni, jak i umasowienie sprzętu audiowizualnego, komputerowego oraz postępującą telefonizację wsi marginalizuje funkcje instytucji

sąsiedzkich. Również w pozaekonomicznych wymiarach życia rodziny wiejskiej, związanych chociażby z organizacją życia towarzyskiego czy pomocą w tzw. zdarzeniach losowych.

Od kilku lat mamy do czynienia z przeobrażeniem istoty stosunków sąsiedzkich, sprowadzających się do[1]:

- ograniczenia zakresu wzajemnych świadczeń, gdyż część świadczeń przeradza się w stosunki umowne, odpłatne usługi sąsiedzkie;
- powiększenia przestrzeni wyboru partnera do ściślejszej współpracy, gdyż o doborze sąsiada decydują dodatkowe elementy, takie jak przyjaźń, wspólnota zainteresowań, współpraca w ramach organizacji itp.;
- przeniesienia podstawowego celu ewentualnego współdziałania z sąsiadem prawie wyłącznie na płaszczyznę korzyści partnerów stosunku sąsiedzkiego i nikłym respektowaniu dobra wsi jako całości.

Możemy stwierdzić pewną ogólniejszą prawidłowość, mniejsze zbiorowości społeczne, nie dysponujące zazwyczaj wystarczającą liczbą instytucji zaspakajających określone potrzeby swoich członków, muszą je zastępować na drodze samopomocy grupowej. Szczególnie wiele tego typu świadczeń przypisanych było spółdzielczości wiejskiej. Gminne Spółdzielnie Samopomocy Chłopskiej, Spółdzielnie Kółek Rolniczych, Spółdzielnie Mleczarskie wypełniały większość funkcji ekonomicznych, usługowych, kulturowych. Za sprawą skomplikowanych procesów zachodzących w spółdzielczości większość instytucji typowo rolniczych przestała na rynku istnieć. W obrębie społeczności wiejskiej dochodzi do tzw. transferu funkcji, a więc przejmowania funkcji spełnianych dotychczas przez jednostki usługowe przez rolników posiadających wolne moce i siły produkcyjne.

Zanika również wspólna działalność gospodarcza we wspólnotach gospodarczych, jakim było „Grupowe Użytkowanie Sprzętu”, kupowanego za pieniądze odprowadzane z podatku rolnego na

konto „Funduszu Rozwoju Rolnictwa”. Gdyż sprzęt ten nawet nie jest już zarządzany przez wieś tylko najczęściej dzierżawiony lub przywłaszczony przez pojedynczych gospodarzy. Wieś polska, poddana procesowi zmian społecznych za sprawą wprowadzania mechanizmów wolnego rynku, stopniowo przekształca pomoc sąsiedzką w obrębie swojej społeczności w wymianę usług o charakterze komercyjnym. Działania takie pojawiły się w obrębie stosunkowo niewielkiej części wiejskich gospodarstw domowych, w około 20% badanych respondentów[2]. W zdecydowanej większości przypadków miały one charakter sporadyczny, jako że w około dwóch trzecich pojawiły się kilka razy w roku lub jeszcze rzadziej. Występuje jednak grupa około 7%, w której takie usługi świadczy się często, bo co najmniej kilka razy w miesiącu.

Przeprowadzona analiza wykazuje, że świadczenie odpłatnych usług sąsiedzkich częściej występuje w rodzinach wieloosobowych z niewielkim gospodarstwem rolnym. Więcej interesujących danych uzyskujemy rozszerzając analizowany temat o rodzaje odpłatnie świadczonych usług sąsiedzkich. Znacznie rzadziej niż można było oczekiwać pojawia się pomoc w gospodarstwie rolnym, mimo że jest to najczęściej występująca płatna usługa. Prawie na tym samym poziomie natomiast występują prace remontowo-budowlane w domach i obejściach sąsiadów.

Zdecydowanie w tyle są prace ogrodowe, oraz naprawa samochodu. Rzadziej wykonujemy usługi związane z pracami domowymi i opieką nad małym dzieckiem. Znacznie szerzej pomoc znajomych, krewnych czy sąsiadów jest wykorzystywana w przypadku prac wymagających bardziej specjalistycznych kwalifikacji, wykraczających poza ramy owych „zwykłych” prac domowych. Szczególnie przydatna jest „złota rączka” przy naprawach urządzeń i instalacji technicznego wyposażenia domu i obejścia. Trzeba jednak stwierdzić, że relatywnie duża popularność tego typu usług sąsiedzkich wynika z faktu przypisywania im cech przysługi, a więc czynności, która jest

następstwem odwzajemnienia się za czynności mające miejsce w przeszłości lub, która może mieć miejsce w przyszłości.

Korzystanie z bezpłatnych usług krewnych czy znajomych niesie ze sobą jednak pewną niedogodność natury psychologicznej. Owa niedogodność wynika z głęboko zakorzenionej w świadomości i praktyce społecznej reguły wzajemności[3], zgodnie z którą jesteśmy zobowiązani do rewanżu za każde nieodpłatne przekazane dobro czy wyświadczoną usługę. Tak więc przyjmując czyjąś pomoc rodzina wiejska stawia siebie w dość niewygodnej sytuacji, jako że musi poszukiwać sposobu na tzw. odwdzięczenie się.

Z przedstawionego materiału możemy stwierdzić, że w Polsce mamy do czynienia z początkową fazą komercjalizacji usług sąsiedzkich w obrębie wiejskiego gospodarstwa domowego.

Znaczące jest to, że nie pojawiły się w badanej grupie usługi „administracyjne", pisanie podań, wypełnianie dokumentów związanych z produkcją i obsługą bankową, czy chociażby udzielanie korepetycji. Usługi te są częste u rodzin wiejskich naszych zachodnich sąsiadów.

Stosunkowo niewielki zasięg zjawiska, skromny zakres świadczonych usług nie może przynosić znaczącego dochodu, stanowi ono tylko drobne uzupełnienie domowego budżetu.

Tylko 1385,1 tys. (18,6%), czyli mniej niż co piąta osoba utrzymywała się wyłącznie lub głównie z dochodów z pracy w swoim gospodarstwie rolnym, natomiast dla 14,8% ludności praca ta stanowiła dodatkowe źródło utrzymania w ciągu całego roku[4]. Dla utrzymujących się dodatkowo z pracy w swoim gospodarstwie rolnym, główne źródło dochodów dla 42,3% stanowiła praca najemna, praca na własny rachunek – 6,1%, natomiast dla przeszło połowy 51,6% było to niezarobkowe źródło dochodu, wśród których dominowały emerytury pracownicze 16,5% i renty z tytułu niezdolności do pracy (renta inwalidzka) – 16,2%.

Tylko 1385,1 tys. (18,6%), czyli mniej niż co piąta osoba utrzymywała się wyłącznie lub głównie z dochodów z pracy w swoim gospodarstwie rolnym, natomiast dla 14,8% ludności praca ta stanowiła dodatkowe źródło utrzymania w ciągu całego roku[5]. Dla utrzymujących się dodatkowo z pracy w swoim gospodarstwie rolnym, główne źródło dochodów dla 42,3% stanowiła praca najemna, praca na własny rachunek – 6,1%, natomiast dla przeszło połowy 51,6% było to niezarobkowe źródło dochodu, wśród których dominowały emerytury pracownicze 16,5% i renty z tytułu niezdolności do pracy (renta inwalidzka) – 16,2%.

---

[1] S. Zawisza, Potrzeby rodzin wiejskich i gospodarstw domowych na wsi w okresie transformacji rynkowej, Wieś i Rolnictwo, 1997, nr 1.

[2] A. Kaleta, Nowe formy aktywności ekonomicznej mieszkańców wsi, Warszawa 2000r.

[3] R. Caldini, Wywieranie wpływu na ludzi – teoria i praktyka, Gdańsk 1995 r. s. 33-34.

[4] Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2002r.

[5] Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2002r.

Dla osób szukających pomocy w pisaniu prac z różnych dziedzin polecamy serwis pisanie prac z prawa, administracji, zarządzania, marketingu, pedagogiki i wielu innych dziedzin.